

Mi és Ők

Már megint nem arról beszélünk, amiről kéne.

Leszúrták a 21-es busz egy utasát, a busz és az utasok pedig továbbutaztak. Aztán botrány lett.

A médiában hallhattuk – olvashattuk: „Egy romát szúrtak le! A cselekmény mögött rasszista indítékok állhattak. Ezt pedig nem lehet már szó nélkül hagynunk!”

Most kiderült, hogy az elkövető is romának vallja magát. Még ha egyelőre nincs is tiszta képünk arról, miért is tette, már nem állíthatjuk többé, hogy egyértelműen rasszista szándékkal támadott. Most megijedtünk: nem egyértelmű, miért lett az áldozat áldozat, miért szúrt az elkövető, vajon az eset összefüggésben van-e általánosabb társadalmi előítéletekkel, vajon mindez olaj-e a tűzre, és csak felerősíti a már meglévő előítéleteket, hiszen nemcsak az áldozatok, de a bűnelkövetők listája is bővült egy roma fiatallal. Egyet mindenestre szeretnék hangsúlyozni: jelen gondolataimmal nem kívánok a bűncselekmény jogi kérdéseivel foglalkozni, mivel az eset egyelőre nyomozati szakaszban van és számos pontja kérdéses. A következő sorok nem csoportok mellett vagy ellen, hanem egyszerűen csak a *párbeszéd* oldalán szeretne állást foglalni.

Az eset tragikussága, a mögötte meghúzódó kérdések kulcsfontosságú témákat vetnek fel (például a buszon ülők azóta is kitartó csendessége és passzivitása, korunk fiataljainak kedvelt időtöltése a Normafán, a vitatott rasszista indítékok), amelyekről valóban társadalmi szinten kell beszélnünk. És mindez elindult, hiszen a civil társadalom néhány aktivistája felemelte hangját, demonstrációt szervezett és a leszúrt fiú és családjának erkölcsi támogatásán túl ezen esetre hivatkozva adott hangot aggodalmának a magyarországi rasszizmus növekvő térnyerésével kapcsolatban.

Mindezek ellenére mégis az az érzésem, hogy egy ilyen tragikus esemény kapcsán a valódi párbeszéd és megoldások keresése sokszor háttérbe szorul. Helyette - identitásunkat keresve és igazolva – rögtön erős készletet érzünk, hogy egy adott csoporthoz csatlakozzunk és az ahhoz tartozó „konzisztensnek érzett” értékrendszernek megfelelően támogassunk, vagy ellenezzünk nézeteket, csatlakozzunk akciókhoz vagy visszautasítsuk azokat.

P. József és Mortimer konfliktusa egy pár hét erejéig a magyar nyilvánosság reflektorfényébe került. Történetük kapcsán most véleményeket hallunk, olvasunk és mondunk. Így azon szereplőkön túl, akik a történet közvetlen résztvevői – az érintettek, családjaik, barátai és a velük foglalkozó szakemberek – a csak közvetve (úgy azonban nagyon is) érintett hétköznapi ember is talán elmereng a társadalmi konfliktusok, előítélet, erőszak jelensége mögött meghúzódó főbb kérdéseken és ezekhez kapcsolódó gondolatain.

Számomra azonban a társadalmi „diskurzus” – amennyire azt külföldről az elektronikus médiából követni tudom – minduntalan a *Mi és Ők* merev elválasztottságát, az átmenetek, a párbeszéd hiányát sugallja a történet kapcsán nevesített csoportok között. Míg a 21-es busz mikrovilágát a *kearddal leszúrt* és a *kearddal nem leszúrt* emberek alkották, addig az erre adott társadalmi reakció *romákról* és *nem romákról*, *rasszistákról* (vagy a rasszizmus jelenlétét

tagadókról) és a *rasszizmust* nyíltan *elutasítókról*, *előítéletesekről* és az *előítéletek ledöntéséért küzdők* vitáját tárja elénk. A büntető igazságszolgáltatás világa pedig *áldozatok* és *bűnözők*, illetve *szabad emberek* és *szabadágukat vesztett emberek* csoportjára bontva segít nekünk értelmezni a körülöttünk lévő társadalmat, az emberi interakciókat. Ezen világok között pedig ritkák a hidak, a valódi „átjárást” segítő kezdeményezések.

De valóban kizárt-e, hogy igazi párbeszéd alakuljon ki? Egyáltalán vezethetnek-e megoldásra bármilyen értékrendszer képviselői, ha a hidak felállítása helyett nagyobb hangsúlyt kap a különböző – legfőképpen jogi – kategóriákhoz való ragaszkodás. (Mindezt illusztrálja az is, hogy jelen történetünk főbb kérdései is leginkább a körül merültek fel, vajon rasszista-indítékú volt-e József megtámadása, és most, hogy kiderült, hogy két önmagát romának valló fiatal került konfliktusba, mindez hogyan fogja befolyásolni a további társadalmi reakciókat.)

Annak illusztrálására, hogy mit is jelent számomra a párbeszéd, különösen a büntető igazságszolgáltatás világában, csupán szeretném hangsúlyozni: fontosnak tartom, hogy ne adjuk fel az azon való gondolkodást, miképp is lehetne az ún. jóvátételi (resztoratív) igazságszolgáltatás filozófiáját és egyes elemeit a magyar igazságszolgáltatás rendszerébe beépíteni. E megközelítés – amellett, hogy kötelező érvényű Uniós irányelv is (A 2001. évi EU kerethatározat „Az áldozatok jogairól a büntető igazságszolgáltatásban” 10-ik és 17-ik cikkelye kötelezi a tagállamokat, hogy 2006 március 22-ig teremtsék meg a büntetőjogi mediáció törvényi lehetőségeit és szorgalmazzák annak minél szélesebb körű alkalmazását az igazságszolgáltatás rendszerében.) – számos európai és szomszédos országban teremt lehetőséget az erre igényt érző áldozatoknak, elkövetőknek és hozzátartozóiknak, hogy a büntető igazságszolgáltatás rendszere mellett személyesen is feltehessék kérdéseiket a másik félnek, kifejezhessék egymásnak, hogy mit is jelentett számukra az elszenvedett cselekmény, és megpróbáljanak valamilyen módon egy jövőre vonatkozó megállapodást is kötni, amely segíthet az elszenvedett kár anyagi és/vagy lelki helyreállításában.

Talán abban mindannyian egyetérthetünk, hogy a Mortimer által elkövetett bűncselekmény nem elfogadható társadalmunkban. A 17 éves fiú most bíróság elé áll, a bíró igazságot szolgáltat és a fiatalt valószínűleg jó pár évre megfosztja szabadságától. De mi lesz utána? Vajon valaha fel fog-e témaként merülni, mi is játszódott le valójában a két fiú között a 21-es buszon? Hogy hogyan dolgozták fel a történetet azóta ők, szüleik, barátaik? Hogy Mortimer a rácsok mögül milyen érzésekkel fog visszatérni a társadalomba? (Mert vissza fog, ezt ne feledjük!) Hogy igazságszolgáltatási rendszerünk segít-e érdemben helyreállítani a biztonságérzetét nemcsak Józsefnek, hanem mindannyiunknak, akik nem félelemben szeretnénk jövőbeni (busz)útjainkon végigmenni?

Vagy nem történt egyszerűen más, minthogy ismét sikerült *Magunkat Tőlük* látványosan elhatárolni. Legalábbis egy időre...

Fellegi Borbála

Megjelent: SzocHáló – www.szochalo.hu, 2005. június 9.